

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยใช้แบบจำลอง CIPP เพื่อประเมินองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยตัวป้อน การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต และเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ให้มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร และผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษา เป็นจำนวน 104 ราย มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปี การศึกษา 2553 จำนวน 45 ราย อาจารย์ผู้สอน จำนวน 11 ราย และ ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2553 จำนวน 78 ราย การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบาย ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และความคิดเห็นต่อองค์ประกอบด้านต่างๆ ของหลักสูตร

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม คือ นักศึกษา มหาบัณฑิต อาจารย์ผู้สอน และผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต สามารถนำมาสังเคราะห์และสรุปผลได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการประเมินด้านบริบท

ความคิดเห็นโดยรวมต่อด้านบริบท ซึ่งพิจารณารายละเอียดด้านปรัชญาและความมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านจำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียน และด้านเนื้อหาของหลักสูตร โดยประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์ผู้สอน พบว่า นักศึกษาและมหาบัณฑิต MBA มีความเห็นว่า บริบทโดยรวมของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74 และ 4.82 ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มอาจารย์ผู้สอน เห็น

ว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นปรากฏผลดังนี้

1.1 ด้านปรัชญาและความมุ่งหมายของหลักสูตร

นักศึกษา MBA และ อาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า ปรัชญาและความมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$ และ 4.55 ตามลำดับ) ส่วนมหาบัณฑิต เห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$)

1.2 ด้านจำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียน

อาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า จำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) ส่วนนักศึกษาและมหาบัณฑิต MBA เห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$ และ 4.25 ตามลำดับ)

1.3 ด้านเนื้อหาของหลักสูตร

นักศึกษา MBA และอาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$ และ 4.73 ตามลำดับ) ส่วนมหาบัณฑิต MBA เห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$)

1.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในด้านบริบท

แม้ว่าผลการประเมินด้านบริบท จะได้รับความเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ก็ให้ผู้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมโดยเฉพาะในส่วนของเนื้อหาของหลักสูตร มีผู้เสนอแนะว่าควรจะมีการเรียนการสอนเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และยุคสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งสารสนเทศ ควรมีจะการเรียนการสอนเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น e-Business หรือ e-Commerce อีกด้วย

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยตัวป้อน

2.1 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ

ความคิดเห็นโดยรวมต่อด้านปัจจัยตัวป้อนของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต โดยประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์ผู้สอน พบว่า

ทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นว่า ปัจจัยตัวป้อนโดยรวมของหลักสูตร MBA เป็นที่น่าพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$ และ 3.69 และ 3.82 ตามลำดับ) ซึ่งประเด็นที่นักศึกษา MBA พึงพอใจ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “ห้องเรียนมีสภาพและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน” ($\bar{X} = 4.11$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “ห้องสมุดมีหนังสือ เอกสารและสิ่งอื่นๆ สำหรับค้นคว้าอย่างเพียงพอ” ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนประเด็นที่มหาบัณฑิต MBA พึงพอใจ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “บรรยากาศโดยรวมในมหาวิทยาลัยส่งเสริมการเรียนรู้” ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “การให้บริการถ่ายเอกสาร” ($\bar{X} = 2.76$)

2.2 ด้านคุณภาพของผู้เรียน

สำหรับกลุ่มอาจารย์ผู้สอน จะประเมินปัจจัยตัวป้อน ในประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพของนักศึกษาที่เป็นผู้เรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์ผู้สอนเห็นว่า ปัจจัยตัวป้อนโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อาจารย์ผู้สอน เห็นว่า นักศึกษา MBA โดยรวมแล้วมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) ทั้งนี้ อาจารย์เห็นว่านักศึกษา MBA มีลักษณะเด่นที่สุด คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.73$) แต่มีข้อด้อยในเรื่องของ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.82$) ขณะที่ความคิดเห็นต่อปัจจัยตัวป้อนที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “ห้องเรียนมีสภาพและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน” ($\bar{X} = 4.00$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “ห้องสมุดมีหนังสือ เอกสารและสิ่งอื่นๆ สำหรับค้นคว้าอย่างเพียงพอ” ($\bar{X} = 1.91$)

2.3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในด้านปัจจัยตัวป้อน

นอกจากปัจจัยตัวป้อนในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ และคุณภาพของนักศึกษาแล้ว ผลการวิจัยที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ และเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการหลักสูตรต่อไป โดยพบว่า ทั้งกลุ่มนักศึกษาและมหาบัณฑิต พบปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อประสานงานกับสำนักงานโครงการบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหลักสูตรนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้บริการของเจ้าหน้าที่ เช่น การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำต่างๆ การให้บริการด้วยความสุภาพ ความเต็มใจให้บริการ เป็นต้น และได้เสนอแนะให้ควรมีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องดังกล่าวโดยเร่งด่วน จากสภาพการณ์ดังกล่าว จึงนับว่า

เป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ

การประเมินด้านกระบวนการ โดยพิจารณาในด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการสนับสนุนและให้คำแนะนำนักศึกษา ประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์ผู้สอน โดยรวมแล้ว พบว่า นักศึกษา MBA และอาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการของหลักสูตร MBA มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$ และ 4.64 ตามลำดับ) ส่วนมหาบัณฑิต MBA เห็นว่า เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็นปรากฏผลดังนี้

3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

นักศึกษา MBA และอาจารย์ผู้สอน มีความเห็นว่า กระบวนการด้านการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$ และ 4.64 ตามลำดับ) ส่วนมหาบัณฑิต MBA เห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$)

ทั้งนี้ ประเด็นที่นักศึกษาเห็นว่าเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “ขั้นตอนการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ” ($\bar{X} = 4.35$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “การจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาดูงานหรือการฝึกปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพการณ์จริง” ($\bar{X} = 3.94$)

สำหรับความคิดเห็นของมหาบัณฑิต MBA ต่อรายละเอียดในด้านการกระบวนการ พบว่า ประเด็นที่มหาบัณฑิตเห็นว่าเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือบุคลากรในท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงและมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชามาเป็นวิทยากรให้ความรู้บางเนื้อหาหรือเป็นอาจารย์สอนร่วมกับอาจารย์ประจำวิชา” ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “การจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาดูงานหรือการฝึกปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพการณ์จริง” ($\bar{X} = 3.69$)

ในส่วนของอาจารย์ผู้สอน เห็นว่า ประเด็นที่อาจารย์มีการดำเนินการมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “มีการวางแผนการสอนทุกวิชาล่วงหน้าก่อนดำเนินการเรียนการสอน” ($\bar{X} = 4.82$) ขณะที่ประเด็นที่มีการดำเนินการ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “การจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาดูงานหรือการฝึกปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพการณ์จริง” ($\bar{X} = 3.64$)

3.2 ด้านการสนับสนุนและการให้คำแนะนำนักศึกษา

นักศึกษาและมหาบัณฑิต MBA มีความเห็นว่า โดยรวมแล้วกระบวนการด้านการสนับสนุนและการให้คำแนะนำนักศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$ และ 4.07 ตามลำดับ) โดยประเด็นที่นักศึกษา MBA เห็นว่ามีการดำเนินการเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การทำวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ มีการส่งเสริมให้นักศึกษากำหนดปัญหาและหัวข้อวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ตามแผนการเรียนการสอนและตามความถนัดความสนใจของนักศึกษา” ($\bar{X} = 4.36$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “การแนะนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในชุมชนที่มีคุณภาพให้นักศึกษาได้ไปสืบค้น ค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติการภายใต้คำแนะนำของอาจารย์” ($\bar{X} = 3.97$)

3.3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในด้านกระบวนการ

นอกจากกระบวนการด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการสนับสนุนและให้คำแนะนำนักศึกษาแล้ว ผลที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า นักศึกษาและมหาบัณฑิต MBA มีความเห็นเพิ่มเติมว่า อาจารย์ผู้สอนให้ความเมตตาและความใส่ใจช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักศึกษาเป็นอย่างดี แต่ขอเสนอแนะให้อาจารย์ที่เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ควรมีการตรวจสอบวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระของนักศึกษาให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการทำงานผิดพลาดและล่าช้า นอกจากนั้น ควรเชิญอาจารย์จากสถาบันที่มีชื่อเสียงมาเป็นผู้สอนร่วมในหลักสูตรด้วย จะเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต

การประเมินด้านผลผลิต พิจารณาจากความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมหาบัณฑิต MBA ที่เป็นผู้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ และกลุ่มผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต โดยมหาบัณฑิต MBA มีความเห็นว่า การบรรลุวัตถุประสงค์โดยรวมตามหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) ขณะที่ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต มีความเห็นว่า มหาบัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตจากหลักสูตรนี้มีคุณลักษณะโดยรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) สรุปรายละเอียดได้ดังนี้

มหาบัณฑิต MBA เห็นว่า สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้ไปใช้พัฒนาการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

ดี" ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุด คือ "สามารถนำความรู้จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนางานได้เป็นอย่างดี" ($\bar{X} = 3.93$)

ในส่วนของผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต ซึ่งพิจารณาคุณลักษณะของมหาบัณฑิต MBA ในประเด็นย่อยต่างๆ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต เห็นว่า มหาบัณฑิตมีคุณลักษณะใน 4 ด้านแรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32, 4.22, 4.47$ และ 4.38 ตามลำดับ) และคุณลักษณะในด้านสุดท้าย คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) โดยมีรายละเอียดคุณลักษณะของมหาบัณฑิตสรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านความรู้

มหาบัณฑิต MBA มีคุณลักษณะด้านความรู้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ "สามารถวางแผนการทำงานได้อย่างเหมาะสม" ($\bar{X} = 4.06$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ "สามารถทำการวิจัยเกี่ยวกับงานและปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี" ($\bar{X} = 3.82$)

4.2 ด้านทักษะทางปัญญา

มหาบัณฑิต MBA มีคุณลักษณะด้านทักษะทางปัญญา ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ "สามารถประเมินข้อมูล ทำความเข้าใจ และค้นหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้" ($\bar{X} = 4.03$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ "สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อนและนำเสนอแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม" ($\bar{X} = 3.77$)

4.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

มหาบัณฑิต MBA มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ "มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น" ($\bar{X} = 4.26$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ "มีภาวะผู้นำอย่างเหมาะสม" ($\bar{X} = 3.95$)

4.4 ด้านวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาบัณฑิต MBA มีคุณลักษณะด้านวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ "สามารถสื่อสารและติดต่อประสานงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ" ($\bar{X} = 4.31$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ "สามารถนำเทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้" ($\bar{X} = 3.79$)

4.5 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

มหาบัณฑิต MBA มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “ความซื่อสัตย์สุจริต” ($\bar{X} = 4.42$) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “จัดการความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น” ($\bar{X} = 4.06$)

4.6 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ในด้านผลผลิต

หัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา และผู้ใช้บัณฑิต ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า มหาวิทยาลัย ควรมีการดำเนินงานหลักสูตรนี้ต่อไป เพื่อผลิตบุคลากรออกมาทำงานกับองค์กรต่างๆ และเห็นว่าควรมีการส่งเสริมการต่อยอดแนวคิดและนวัตกรรมในการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ต่อไป

ผลการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยแบบจำลอง CIPP สามารถนำมาสรุปประสิทธิผลของหลักสูตรได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 สรุปประสิทธิผลของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตตามองค์ประกอบ 4 ด้าน

องค์ประกอบของหลักสูตร	ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสม			
	นักศึกษา	มหาบัณฑิต	อาจารย์ผู้สอน	ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างาน
1. ด้านบริบท				
1.1 ปรัชญาและความมุ่งหมายของหลักสูตร	4.54 มากที่สุด	4.40 มาก	4.55 มากที่สุด	-
1.2 จำนวนหน่วยกิตและเวลาเรียน	4.37 มาก	4.25 มาก	4.64 มากที่สุด	-
1.3 ด้านเนื้อหาของหลักสูตร	4.64 มากที่สุด	4.49 มาก	4.73 มากที่สุด	-
รวมด้านบริบท	4.74 มากที่สุด	4.49 มาก	4.82 มากที่สุด	-
2. ด้านปัจจัยตัวป้อน				
2.1 คุณภาพของนักศึกษา	-	-	4.00 มาก	-

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

องค์ประกอบของหลักสูตร	ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสม			
	นักศึกษา	มหาบัณฑิต	อาจารย์ผู้สอน	ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างาน
2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ	4.20 มาก	3.69 มาก	3.18 ปานกลาง	-
รวมด้านปัจจัยตัวป้อน	4.20 มาก	3.69 มาก	3.82 มาก	-
3. ด้านกระบวนการ				
3.1 การจัดการเรียนการสอน	4.60 มากที่สุด	4.42 มาก	4.64 มากที่สุด	-
3.2 การสนับสนุนและการให้คำแนะนำนักศึกษา	4.55 มากที่สุด	4.07 มาก	-	-
รวมด้านกระบวนการ	4.60 มากที่สุด	4.38 มาก	4.64 มากที่สุด	-
4. ด้านผลผลิต				
4.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร	-	4.42 มาก	-	-
4.2 คุณลักษณะของมหาบัณฑิต				
4.2.1 คุณลักษณะด้านความรู้	-	-	-	4.32 มาก
4.2.2 คุณลักษณะด้านทักษะทางปัญญา	-	-	-	4.22 มาก
4.2.3 คุณลักษณะด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	-	-	-	4.47 มาก
4.2.4 คุณลักษณะด้านวิเคราะห์ตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	-	-	-	4.38 มาก

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

องค์ประกอบของหลักสูตร	ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสม			
	นักศึกษา	มหาบัณฑิต	อาจารย์ผู้สอน	ผู้บังคับบัญชา/หัวหน้างาน
4.2.5 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม	-	-	-	4.53 มากที่สุด
รวมด้านผลผลิต	-	-	-	4.51 มากที่สุด

อภิปรายผล

จากการดำเนินการประเมินหลักสูตรโดยใช้แบบจำลอง CIPP ทำให้ได้ข้อค้นพบต่างๆ ซึ่งมีประเด็นสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านบริบทของหลักสูตร

จากผลการประเมินที่พบว่า บริบทโดยรวมของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุดนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปรัชญาและความมุ่งหมายของหลักสูตรและด้านเนื้อหาของหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการหลักสูตรได้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรเดิม (พ.ศ. 2549) เป็นหลักสูตรปรับปรุง (พ.ศ. 2552) ที่ใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตลอดจนพิจารณาถึงความสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครด้วย พร้อมทั้งได้ดำเนินการจัดให้มีการวิพากษ์หลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจากทั้งคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ก่อนนำเสนอให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณาถกเถียงและนำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาอนุมัติ จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้องค์ประกอบด้านบริบทของหลักสูตรนี้ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่ได้นี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

2. ด้านปัจจัยตัวป้อน

ผลที่ได้จากการประเมินด้านปัจจัยตัวป้อนของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ซึ่งพบว่ากลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็น นักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์ผู้สอน มีความพึงพอใจในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยที่ได้ จะเห็นได้ว่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นและความพึงพอใจต่ำกว่า

องค์ประกอบด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่า ควรมีการตระหนักและดำเนินการพิจารณาพัฒนาปรับปรุง องค์ประกอบด้านนี้เป็นสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ซึ่งมี ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจส่วนใหญ่เป็นแนวโน้มอยู่ในระดับปานกลางและน้อยสำหรับกลุ่มมหาบัณฑิต และอาจารย์ผู้สอน ประเด็นดังกล่าวจึงนับเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการพิจารณา ปรับปรุง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของสภาพของห้องเรียน เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียน การสอน การให้บริการคั่นคว้าแก่นักศึกษา บริการถ่ายเอกสาร ตลอดจนถึงห้องสุขา ขณะที่ปัจจัยตัว ป้อนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินใน มุมมองของอาจารย์ผู้สอน สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนซึ่งเป็นนักศึกษามหาบัณฑิตนั้น ยังมีข้อด้อยบาง ประการที่ควรได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิด อย่างเป็นระบบ ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การมีภาวะผู้นำ และความซื่อสัตย์ ซึ่งมี ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่นๆ ทั้งนี้แม้ว่าเรื่องต่างๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ลักษณะภายนอกที่สามารถ มองเห็นได้อย่างชัดเจนในระยะเวลานั้น แต่ข้อค้นพบที่ได้นี้เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรจะได้นำไปใช้พิจารณาในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาให้เป็นมหาบัณฑิต ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

3. ด้านกระบวนการ

ในส่วนของการประเมินองค์ประกอบด้านกระบวนการของหลักสูตร ซึ่งผลที่ได้พบว่า มี ความเหมาะสมไปในทิศทางที่ดี คือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งในส่วนของการ จัดการเรียนการสอน และการสนับสนุนและให้คำแนะนำนักศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะมหาวิทยาลัยมี นโยบายในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรนี้ ยังมีการทำงานที่ประสานกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรทั้งในเรื่องของนักศึกษาและเนื้อหาโดยรวมของรายวิชาต่างๆ จึงทำให้การจัดการและการ ดำเนินงานต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม มีประเด็นสำคัญที่ได้จากการประเมิน ซึ่งไม่อาจ มองข้ามไปได้ประการหนึ่ง คือ การจัดให้นักศึกษาได้ไปศึกษาดูงาน หรือฝึกปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้ ต่างๆ จากสภาพการณ์จริง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่นๆ เนื่องจากปัจจุบันยังมีการดำเนินการใน เรื่องดังกล่าวค่อนข้างน้อยอยู่ จึงนับเป็นข้อมูลสำคัญให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่จะต้องมีการ พิจารณากำหนดแนวทางเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้มีการดำเนินการมากยิ่งขึ้นอย่างเหมาะสมต่อไป

4. ด้านผลผลิต

ผลการประเมินองค์ประกอบด้านผลผลิตของหลักสูตร ซึ่งพิจารณาจากความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นมหาบัณฑิต MBA ซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาที่จะต้องนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานต่อไป และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต ผลที่ได้จากการประเมิน สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการหลักสูตรทำให้ได้ผลผลิตที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมหาบัณฑิต MBA เห็นว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรนี้ในระดับมาก ขณะที่ผู้บังคับบัญชา หัวหน้างาน หรือผู้ใช้งานมหาบัณฑิต เห็นว่า มหาบัณฑิตมีคุณลักษณะต่างๆ ที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงกว่าประเด็นอื่นๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะการบริหารจัดการหลักสูตรมีการดำเนินงานที่ยึดปรัชญาของมหาวิทยาลัยซึ่งกำหนดไว้ว่า “สร้างคนดี มีปัญญา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” และกำหนดกรอบแนวทางไว้ว่า มหาวิทยาลัยจะสร้างคนดีให้ถึงพร้อมด้วยจริยธรรมคุณธรรม ความรู้ความสามารถ วุฒิภาวะอารมณ์และความอดทน อดกลั้น ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาก่อเกิดปัญญา และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2551 : 14) นอกจากนี้ การดำเนินงานของหลักสูตรยังคำนึงถึงการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ยุทธศาสตร์ที่ 1 วิชาการเป็นเลิศ ที่กำหนดเป้าประสงค์ข้อที่ 2 ไว้คือ คุณธรรมนำหน้า โดยมหาวิทยาลัยได้กำหนดกลยุทธ์ของเป้าประสงค์นี้ไว้ 4 ข้อ ได้แก่ 1) ส่งเสริมความเป็นเลิศในการบูรณาการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2) พัฒนาความเป็นผู้นำที่รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างงาน สร้างรายได้และมีคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ 3) พัฒนาทักษะทางภาษา การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีคุณธรรมและสร้างสรรค์ 4) พัฒนาตนเองให้เปี่ยมด้วยคุณธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผลและกล้าตัดสินใจ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบด้านผลผลิตของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจและเป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการประเมินด้านผลผลิตส่วนใหญ่จะมีความเหมาะสมตั้งแต่ระดับมากขึ้นไปก็ตาม แต่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ด้านทักษะทางปัญญา ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถ ประเมินข้อมูล ทำความเข้าใจ และค้นหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้ ความสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อนและนำเสนอแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ความสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์และมีคุณภาพ นอกจากนี้ คุณลักษณะที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวของมหาบัณฑิตอีกด้านหนึ่ง คือ ทักษะด้านความรู้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นย่อยต่างๆ ไม่สูงมากนัก ประกอบด้วย คุณลักษณะในเรื่องของ เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งในหลักการ ทฤษฎีที่

ได้เรียนรู้มาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีการทำงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน สามารถวางแผนการทำงานได้อย่างเหมาะสม สามารถทำการวิจัยเกี่ยวกับงานและปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาพัฒนางานได้ และสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ข้อค้นพบที่ได้นี้จึงเป็นประโยชน์ที่ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรจะได้นำไปใช้พัฒนาให้มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรมีศักยภาพและคุณลักษณะในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร

1.1 ด้านบริบทของหลักสูตร

ควรมีการพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในยุคปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น แม้ว่าผลการประเมินจะอยู่ในระดับเหมาะสมมากถึงมากที่สุดก็ตาม แต่การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันยังคงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบัน

1.2 ด้านปัจจัยตัวป้อน

ควรมีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของแหล่งค้นคว้าความรู้ต่างๆ สำหรับนักศึกษา เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน และที่นักศึกษาจะใช้ค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ นอกจากนั้น ในเรื่องของการบริการถ่ายเอกสารก็เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งเช่นเดียวกัน เพราะร้านถ่ายเอกสารของเอกชนที่ตั้งอยู่บริเวณนอกอาคารเรียนมักจะปิดร้านในช่วงเย็น จึงทำให้นักศึกษา MBA ที่เรียนภาคค่ำในช่วงวันธรรมดามิได้รับความสะดวก จึงควรจัดให้มีบริการถ่ายเอกสารในบริเวณภายในอาคารเรียนหรือใกล้กับอาคารเรียน จะเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนและทำให้เกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น และควรมีการปรับปรุงห้องสุขาให้มีความสะอาดและถูกสุขลักษณะอย่างสม่ำเสมอ นอกจากปัจจัยตัวป้อนต่างๆ ข้างต้นแล้ว การให้บริการของเจ้าหน้าที่เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน เพราะหากผู้รับบริการรู้สึกพึงพอใจและประทับใจ ย่อมส่งผลในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์โดยรวมของมหาวิทยาลัยด้วย ซึ่งจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาและมหาวิทยาลัย ได้เสนอให้มีการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักงานโครงการ

บัณฑิตศึกษาให้มีการให้บริการด้วยคุณภาพ มีความเต็มใจในการให้บริการ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ แก่นักศึกษาอย่างถูกต้องชัดเจน

1.3 ด้านกระบวนการ

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพการณ์จริงเพิ่มมากขึ้น หรือจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้เรียนได้อย่างเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หากมีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ ควรให้นักศึกษาได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการจัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

ในส่วนของการสนับสนุนและการให้คำแนะนำนักศึกษา ควรมีการกำหนดอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับนักศึกษาในแต่ละรุ่นด้วย นอกเหนือจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถขอคำแนะนำในเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจเป็นเรื่องอื่นนอกเหนือจากเนื้อหาการเรียนในห้องเรียน เช่น การลงทะเบียนเรียน การรักษาสถานภาพ การชำระเงินค่าเรียน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษา อาจารย์และมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ควรมีการจัดประชุมชี้แจงนักศึกษาเพื่อให้คำแนะนำในการเตรียมความพร้อมสำหรับการทำวิทยานิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังจะเป็นการช่วยลดความกดดันและความเครียดของนักศึกษาซึ่งมักจะมีกังวลใจเกี่ยวกับวิชานี้ค่อนข้างมาก

1.4 ด้านผลผลิต

มหาวิทยาลัยฯ ควรมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มหาบัณฑิตสำเร็จการศึกษาแล้ว ว่าประสบผลสำเร็จในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งเป็นสมาคมศิษย์เก่าบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต เพื่อส่งเสริมให้มีการติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับศิษย์เก่า ซึ่งจะเป็นการช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคมภายนอก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยประเมินผลการใช้หลักสูตรภายหลังจากที่ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรแล้วอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นปัจจุบัน

2.2 ควรมีการวิจัยที่ต่อยอดจากโครงการนี้ต่อไป โดยเฉพาะการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะมหาบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้ผลิตบุคลากรที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริงต่อไป

2.3 ควรมีการวิจัยถึงผลกระทบของหลักสูตรนี้ต่อสังคมภายนอก ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ต่อเนื่องไปจากการประเมินปัจจัยตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิตของหลักสูตร อันจะทำให้ทราบถึงคุณค่าของหลักสูตรในเชิงมหภาค